

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU
Kandidatexamensarbete i landskapsarkitektur, 15 hp, EX0649

Meningsfulla landskap?

- en undersökning av hur begreppet *genius loci* kan tolkas idag

Julia Sirelius Isaksdotter
Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Område Landskapsarkitektur, Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU)
Alnarp, Landskapsarkitektprogrammet
2014-04-14

SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet

Fakulteten för Landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Julia Sirelius Isaksdotter

Meningsfulla landskap? en undersökning av hur begreppet genius loci kan tolkas idag

Genius loci - an investigation in meaningful places

Nyckelord : Genius loci, mening, betydelse, upplevelse, karaktär, identitet, vegetationsrum, landskapsarkitektur, platsens själ.

Key words : Genius loci, meaning, significance, experience, identity, landscape architecture, the spirit of a place.

Handledare (SLU/extern): Eva Gustavsson, (Område landskapsarkitektur), SLU Alnarp

Examinator (SLU/extern): Anders Larsson, (Område landskapsarkitektur), SLU Alnarp

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur

Kurskod: EX0649

Omfattning (hp): 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2014

Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammandrag

Abstract

Förord

Inledning	sid. 6
Bakgrund	6
Mål och Syfte	6
Material och Metod	7
 Begreppet <i>genius loci</i>	8
Arkotypiska landskapskaraktärer enligt Christian Norberg-Schulz	
Det romantiska landskapet	9
Det kosmiska landskapet	10
Det klassiska landskapet	11
De tre arketyperna	12
Alnarps västerskog – ett meningsfullt exempel?	14
Platsbeskrivning	14
Meningsuttryck i genomförda intervjuer	18
 Uttryckt kritik till platsfenomenogin	23
 Mening inom landskapsarkitektur, några alternativa röster	25
Marc Treib: "Meningsfullhet kommer med tiden"	
Jane Gillette: "Trädgårdar kan inte betyda"	27
Susan Herrington: "Trädgårdar kan visst betyda"	30
Eva Gustavsson: "Skilj mellan mening och betydelse"	32
Tim Richardsson: "Psykotoper"	32
 Diskussion	34
Avslutande reflektioner	35
 Referenser	37
Elektroniska källor/Internet	37
Tryckta källor	37

Sammandrag

Studenter och yrkesutövare i landskapsarkitektur blir tidigt bekantade med termer som *genius loci* - "platsens själ" men ofta utan vidare betraktelse. Finns det något som "meningsfull" *plats*? Kan en plats betyda eller representera något? Vad har ett ord som *meningsfull* för konnotationer i skapade eller naturliga rum? Denna uppsats redogör en fördjupning i ämnet *meningsfullhet* - *besjälade platser* i landskapsarkitektur där uppsatsförfattaren blickar in i andra författares föreställningar om meningsfullhet i landskap och trädgårdar, samt redogör tretton besökarens varseblivningar av en specifik plats – Alnarps västerskog i Lomma, Skåne.

Abstract

This paper seeks to explore the semantic domain in landscape architecture. Students and practitioners in landscape architecture are generally introduced to the term *genius loci* or 'the spirit of place' and in most cases without further evaluation. Can places imbue meaning? If, so, how is it emphasized? What connotations are entwined with the word *meaningful* associated with designed or natural places? What do people say? What do the experts say? The paper will highlight some contemporary debates on landscapes, gardens and meaning and also thirteen interviews with visitors of a specific place - Alnarp västerskog, part of the landscape laboratory of the Swedish University of Agricultural sciences in southern Sweden.

Förord

Denna uppsats handlar om meningsfullhet i skapade och naturliga rum. Ett mycket engagerande ämne, men, som kanske vid en första anblick kan te sig diffust och svårfångat. Ett ord som *meningsfull* besitter rent semantiskt många tvetydigheter, och som sammanknutet med olika företeelser kan anta filosofiska, ibland nästintill religiösa drag. Utan min initierade handledares hjälp, både vad anbelangar formuleringar, inramningar och litteraturanvisningar hade det blivit ett alltför snårigt uppdrag att ge sig in i. Således skulle jag vilja utfärda ett stort tack till min handledare Eva Gustavsson för en mycket fint kalibrerad, stringent och inspirerande vägledning under uppsatsskrivandet. Likaså till kursledare Anders Larsson och hans aldrig sinande positivitet!

Alnarp den 14e april 2014

Julia S. I

Inledning

Det anas en dunge strax bakom järnvägen. Närmare betraktat, står fågelbärträd i täta raka rader. Stigen bär träflisor och är smal, jag lockas vidare in i beståndet och efter en liten stund flankerar den gråbruna stamfärgen från fågelbären en majestätisk fond av vitt. Väl inne i nästa rum, står hundratal björkar chevalereskt. Den här stigen vindlar vidare. Över Sundsvägen väljer jag att gå igenom hasselalléens triangulära form, vidare in i en lärskog, vindlande vidare längs ett vattendrag, över en liten bro. På sikt anar jag en färg som inte hör hemma här. Den är gråblå, och närmare utkristalliseras stammarna i en sal av hybridasp. Stigen smalnar av. Så här fortsätter flanerandet, drömligt genom ridåer av vegetation. Jag kan inte referera platsen till mycket alls, den är mystisk och alltigenom lockande. Med sina tydliga rumsliga indelningar av bestånd skänker Västerskog ett starkt arkitektoniskt uttryck, samtidigt som den tangerar det inrutade intrycket hos en produktionsskog, det blir en eggande blandning. Platsen tilltalar mig, för att jag inte kan finna några andra referenser till den. Jag undrar dagligen vad som lockar andra besökare; vad i upplevelsen av detta vegetativa rum som är meningsfull just för dem.

Bakgrund

I undervisningen under de inledande åren på landskapsarkitektprogrammet blir studenter introducerade för begreppet *genius loci*, eller "platsens själ", vilket omnämns ömsom som en vedertagen term, ömsom med mystik; icke desto mindre tycks den vara förankrad i landskapsarkitekturen och i dess utövare.

Initialt ämnade jag att utreda detta begrepp *per se*. Jag ville utröna dess eventuella "giltighet" och anledningen till att begreppet finns med i undervisningen – vad var *genius loci* mer än en antik-romersk mytologisk skärva? Insikten om begreppets filosofiska "elasticitet" ledde ganska omgående till insikten om att tidsramen för en sådan efterforskning skulle vara alltför snäv för ett kandidatarbete. För att få ett mer konkret och hanterligt teoriunderlag till min uppsats har jag valt att avgränsa min frågeställning till hur diskussionen om *meningsbegreppet* kan relateras till några av de uppfattningar om *genius loci*, som förekommit inom arkitektur och landskapsarkitektur. Genom en intervjuundersökning har jag härvid försökt få enskilda människor att formulera den mening, som kan uttryckas genom upplevelse av en specifik utomhusmiljö. Som undersökningsområde för dessa intervjuer har jag valt Alnarps västerskog, som ingår som en del av Alnarps landskapslaboratorium.

De frågor som jag formulerade för mina intervjuer i Alnarps västerskog anknyter i hög grad till arkitekturteoretikern Christian Norberg-Schulz klassificeringar av landskapsupplevelse och arbetet inleds därför med en beskrivning av Norberg-Schulz teorier. Efter själva intervjudelen följer en

redogörelse för den kritik som framförts mot begreppet *genius loci* och dess användning. I en avslutande teoridel summeras några tankar kring en mer sentida diskussion om mening, med speciell anknytning till landskapsarkitekturens arbetsområde.

Mina frågeställningar handlar alltså om, och i sådana fall hur, man kan formulera en plats *mening*. Motivet för detta utgår från min uppfattning att det, som framtida gestaltare av utomhusmiljöer, är eftersträvansvärt med ökad insikt i en sådan fråga.

Vilka är de gängse perspektiven som brukar användas och hur kan de appliceras på min undersökningsplats? Går det att precisera olika uppfattningar hos platsens besökare? Hur ser den internationella debatten om meningsbegreppet i landskapsarkitektur ut?

Nyckelord; Genius loci, mening, betydelse, upplevelse, karaktär, identitet, vegetationsrum, landskapsarkitektur, platsens själ.

Mål och syfte

Målet med min uppsats är att med hjälp av såväl teoretiska texter om mening som kvalitativa intervjuer av besökare i Alnarps västerskog, utröna begreppet mening i relation till upplevelse inom landskapsarkitektur; såsom det formuleras av både författare och besökare. Försöket att förstå det specifika området Alnarps västerskog och vad som karaktäriserar den variation och upplevelse, som de olika vegetationsrummen kan ge upphov till, är genomfört som ett illustrerande exempel, där de specifika intervju svaren främst är ägnade att belysa problematiken i teorin om *genius loci*. Jag kommer att luta mig mot teorier om meningsbegreppet inom såväl arkitektur som landskapsarkitektur.

Material och metod

I min studie ämnar jag att undersöka begreppet *mening*, såsom det behandlats inom landskapsarkitekturen som disciplin. Med Alnarps västerskog som platsunderlag kombinerar jag denna litteraturstudie med ett trettontal intervjuer med besökare, vilka främst är tänkta att stå som illustration till resonemanget om mening.

Den huvudsakliga litteratur som kommer att ligga till grund för arbetet är

Christian Norberg Schulz *Genius loci –towards a phenomenology of architecture*(1979)

Catarina Gabrielssons avhandling *Att göra skillnad: det offentliga rummet som medium för konst, arkitektur och politiska föreställningar* (2006), samt Marc Treib *Meaning in landscape & gardens architecture* (2010).

Christian Norberg-Schulz och begreppet *genius loci*

Our everyday life-world consists of concrete "phenomena". It consists of people, of animals, of flowers, trees and forests, of stone, earth, wood and water, of towns streets and houses, doors, windows and furniture. And it consists of sun, moon and stars, of drifting clouds, of night and day and changing seasons. But it also comprises more intangible phenomena such as feelings. This is what is "given", this is the "content" of our existence. (...) Everything else, such as atoms and molecules, numbers and all kinds of "data", are abstractions or tools which are constructed to serve other purposes than those of everyday life. Today it is common to give more importance to the tools than our life-world.¹

Så här inleds Christian Norberg Schulz's bok *Genius loci – towards a phenomenology of architecture*, och så skulle även jag vilja formulera uppsatsens öppning. Schulz såg ett behov av att formulera ett arbete som undersöker människans existentiella villkor i rummet, platsen och rumsligheten. Vikten av att tillhöra en plats, men också att kunna orientera sig i en miljö, som ett villkor för identifiering. Att förstå sin omgivning, syftar inte på förståelsen i analytiska termer, utan i meningsfullheten. Att en plats är meningsfull, är att förstå den. Att en plats är meningsfull, är att känna sig hemma. Det är genom begreppet *genius loci* som Norberg-Schulz vill ge såväl arkitekt som betraktare ett redskap för att avtäcka den identitet, som också kallas platsens själ.²

I boken *Genius loci – towards a phenomenology of architecture* berör Norberg-Schulz både den byggda arkitekturen och naturen. Boken skrevs 1978 och kan ses som en sorts replik till modernismens "blinda" storskaliga byggande i en värld som fortlöpande tycktes efterfråga produktivitet och anonymitet som självändamål. Vart hade den mänskliga skalan tagit vägen? Byggandet skulle äga rum med försiktighet och med en definitiv anpassning till sin miljö.

Ett helt kapitel ägnas åt landskapet, vilket jag här kommer att redogöra för. Det bebodda landskapet inkorporerar, enligt Norberg-Schulz, strukturer som är förståeliga och meningsfulla, och vilka har givit upphov till mytologier, ("kosmologier") och vilka in sin tur har format människans boenden. För att försöka förstå naturen fenomenologiskt, menar han att vi borde utgå från mytologierna. Men inte genom att återberätta dem, utan genom att försöka fråga oss vilka konkreta kategorier av förståelse för landskapet de representerar.³

Vidare hävdas att vad som utmärker landskap, är deras utvidgning; utbredning i plan, vilket sker på en mängd olika sätt. Strukturer som återfinns på en topografisk nivå formas av element som skär och delar upp (såsom noder, stigar,

¹ Norberg-Schulz, C. 1978, sid. 6

² Ibid(1978)sid. 5

³ Ibid(1978)sid. 5

vatten), men deras effekt är avhängig *dimensioneringen*. Norberg-Schulz föreslår en tregradig nivellering av landskap; mikro-, medium- och makronivå. Element på mikronivå är mycket små, såsom håligheter och tuvor i en skog "för dvärgar eller vettar".

Makronivån omfattar stora element, medan den mänskliga skalan omfattar en rimlig mediumnivå. Dessa indelningar är alltså exempel på hur variationer i landskapets ytre relief är avgörande för dess rumsliga egenskaper, och till någon grad dess *karaktär*. Omdömen av en landskapskaraktär som "vild" eller "gemytlig" går enligt Norberg-Schulz tillbaka på ytreliefen⁴ även om de kan motsägas eller förstärkas av markmaterialets textur, färg och vegetation.

Det romantiska landskapet

Det romantiska landskapet exemplifieras med den nordiska skogen, en plats där "naturens urkraft starkast gör sig påmind"⁵. Den har en varierande ytre relief där stenar och sänkor, buskar och tuvor utgör en rik *mikrostruktur*. Himlen betraktas sällan som en enhetlig hemisfär, utan anas i gläntor och mellan trädtoppar och berg, och vidare modifierad av molnens utsträckta närvaro. När solen är relativt låg i sin positionering, skapar den ett lekfullt spel mellan skugga och ljus, moln och vegetation, dessa utgör ett berikande filter. Vatten är ett städsevarande dynamiskt element, både som rusande flod och lugn sjö. Luftens kvalitet är ständigt fluktuerande, från fuktig dimma till uppfriskande ozon.

Som helhet manifesterar denna miljö en tämligen föränderlig och ogripbar värld, där överraskningar är en del av naturens lagar. Denna "generella instabilitet" förstärks av årstidernas och vädrets starka växlingar. Det nordiska landskapet skulle kunna betecknas som en oändlig talrikedom av olika rum där bakom varje stenblock eller träd, anas ett annat. Här hör det till undantaget att finna en öppen, enhetlig plats. Allt detta återspeglas i skönlitteratur, konst och musik som enligt Schulz alluderar på naturen och dess dramatiska växlingar. I sagor och sägner möter vi dvärgar, vettar och troll och nordbon bär dessa inom sig även i samtiden. Schulz menar här, att när nordbon vill "leva", lämnar denne staden för att ge sig hän åt den nordiska skogens mysterier. Det som man då önskar finna, är platsens själ, eller *genius loci*, för att kunna finna ett existentiellt fotfäste. Det nordiska landskapet likställs med det romantiska; att vistas där är att föras tillbaka långt tillbaka i tiden på en emotiv, emotionell basis snarare än genom allegorier eller historiskt kunnande. Hur ser då boendet ut för nordbon? Nordbons förhållande till naturen är enligt Schulz så pass direkt och intimt, att man lever i samexistens och empati med densamma. Deltagandet i livsmiljön är *direkt*, men är inte med nödvändighet socialt. Oftast söker sig individen till

⁴ Ibid,(1978)sid. 34

⁵ Ibid,(1978) sid. 42

hennes "gömställen" i denna natur. Mer än något annat understryker boendet interagerandet mellan människan och hennes direkta miljö och dess olika mikrostrukturer. Det nordiska landskapet kan sägas vara dominerat av marken och jorden och ett nät av oräkneliga och obeskrivliga detaljer.

Det kosmiska landskapet

Ställföreträdaren för vad Norberg-Schulz kallar det kosmiska landskapet är *ökenlandskapet*; en plats där vår livsvärld är reducerad till några få stimuli. Vidsträckningen, det oändliga och monotona, en brinnande sol och ett "skuggglöst sken". En varm, torr luft som erinrar oss om hur viktig andningen är för upplevelsen av en plats. I sin helhet manifesterar detta landskap det absoluta; en evig, given ordning i sin permanens och struktur. Solnedgång och soluppgång ligger till grund för rytmen. En av få överraskningar man kan mötas av är en sandstorm, som även den är monoton till sin natur. Den representerar inte en annan sorts ordning; den "döljer världen men förändrar den inte"⁶. I öknen utan oaser kan jorden inte erbjuda människan ett tillräckligt existentiellt fotfäste, *den tillhandahåller inga individuella platser/rumsligheter*, utan utgör ett kontinuerligt, neutralt underlag. Istället är firmamentet strukturerat av solen och andra himlakroppar, och denna enkla ordning; konstellation, förändras inte av atmosfäriska påtryckningar. (I sådana fall *döljs* de, utan att *förändras*, precis som i fallet med sandstormen.) Med detta menas, att i öknen eller *det kosmiska landskapet* är människan inte konfronterad med naturens talrika, versatila krafter och skiftningar, utan det rör sig snarare om konfrontationen med kosmiska företeelser.

Schulz illustrerar med ett arabiskt ordspråk "Ju djupare du kommer i öknen, desto närmare Gud"⁷ och gör anspråk på att upprinnelsen till Islam och dess mycket utstakade monoteism, återfinns i just detta kosmiska landskap.

"Both judaism and Christianity stem from the desert, although their doctrines have become "humanized" by the more friendly landscape of Palestine. In Islam, however, the desert has found its supreme expression."⁸

Islam bekräftar att araben en gång blev vän med öknen, öknen utgjorde dennes *genius loci*. Öknen, ej längre ansedd som döden, enligt de gamla egyptierna, utan en livsbärande plats. Detta betyder inte med nödvändighet att araben bosätter sig varhelst i öknen eller det kosmiska landskapet; för detta behöver han oasen. Oasen – en intim plats inom den kosmiska makrovärlden.⁹

⁶ Ibid(1978).sid. 45

⁷ Ibid(1978) sid. 45

⁸ Ibid(1978) sid. 45

⁹ Ibid(1978) sid. 45

Det klassiska landskapet

Det klassiska landskapet hittar vi mellan norr och söder. En gång "upptäckt" i Grekland, som senare kom att anses vara en av de främsta komponenterna i det romerska. Det klassiska landskapet är *varken* karaktäriserat av enformighet eller variation. Det rör sig snarare om en oförståelig komposition av tydliga element; tydligt utkristalliserade berg och toppar, sällan eller ej alls täckta av skog. Här finns tydligt indelade naturliga ytor, som dalsänkor och bassänger som framstår som egna världar. Ett starkt och jämnt fördelat solljus och klar luft som skänker alla former en skulptural närvaro. Marken är både kontinuerlig och varierad. Himlen är djup och omfamnande, om ej än i samma utsträckning som i det kosmiska landskapet med dess *absoluta* inslag. En sann mikrostruktur saknas (som ju beskrivs som så påtaglig i det romantiska landskapet), skalan och dimensioneringen är mänsklig och utgör ett totalt, harmoniskt ekvilibrium. Omgivningar består av gripbara former som är tydliga och läsbara i ljuset. Det klassiska landskapet "emottager" ljus utan att förlora sin konkreta närvaro. Överlag kan det beskrivas som en *meningsfull ordning av individuella, distinkta platser*.

"In nature Greek man found himself, rather than the absolute God of the desert or the trolls of the Nordic forest. That means that by knowing himself he knew the world, and became freed from the total abstraction as well as the empathy discussed in connection with the cosmic and the romantic landscapes. The classical landscape therefore makes a human fellowship possible, where every part conserves its identity within the totality. Here the individual neither is absorbed by an abstract system, nor has to find his private hiding-place. A true "gathering" thus becomes possible, which fulfils the most basic aspects of dwelling."¹⁰

Hur bor människan i det klassiska landskapet? Enligt Norberg-Schulz ställer sig denne person bredvid naturen, betraktande denne som en *jämlig*. Som ett vänskapligt *komplement* till människans eget väsen; ett friktionsfritt och stabilt förhållande. Landskapet betraktas mer som en *veduta*, en tavla, som man utanför sin individuella plats ej deltar så mycket i. *Genius loci* uttrycks i de platser som kärleksfullt vårdas just som egenskapen att vara en plats. T.ex. en park.

"Plastically present, the earth rises up without drama, and blossoms in trees which have their individual plastic value. The golden light of the sky answers gently, and promises man "bread and wine."¹¹

¹⁰ Ibid(1978) sid. 46

¹¹ Ibid(1978) sid. 47

De tre arketyperna och deras roll för dagens landskapsuppfattning

De romantiska, kosmiska och klassiska landskapen utgör tre förslag till arketyper för naturliga platser. Men sällan ses de så typiska som ovan, utan ofta i någon sorts syntes; uppblandning. Som exempel nämns det *fertila ökenlandskapet* i norra Frankrike, något som formar en syntes mellan det kosmiska, romantiska och klassiska landskapet, det sägs representera en "meningsfull helhet", "ett landskap som möjliggjorde den gotiska arkitekturen" och "en synnerligen fullständig tolkning av det kristna budskapet."¹² Detta uppblandade landskap, väljer Norberg-Schulz att kalla *komplext landskap*.

Som en avslutande del i kapitlet om landskap, påminner Norberg-Schulz oss om vikten av individuella landskapsreferenser; folk från slätten som i täta bergslandskap kan uppleva klaustrofobi, eller de som är vana vid slutna rum i landskapet lätt erfar agorafobi, torgskräck, vid vidsträckta platser.

"The notion that the landscape determines fundamental existential meanings or contents, is confirmed by the fact that most people feel "lost" when they are moved to a "foreign" landscape"¹³.

Och vår identitet i platser har alltså i mångt och mycket historisk förankring. Schulz menar att den världsomspännande inställningen till byggande idag präglas av en "blind anpassning till förändring"¹⁴

"We have every reason to believe that the human **alienation** so common today, to a high extent is due to the scarce possibilities of orientation and identification offered by the modern environment."¹⁵

Historien bjuder på i huvudsak tre förändringar som har anknytning till rummet; de sociala, de kulturella och de praktiska förändringarna. Tanken om konservering frammanar att arkitekturhistoria förstås som olika lager av kulturella händelser; de borde *finnas kvar* som *möjligheter* för mänskligt bruk. Hur kan den moderna människan bevara *genius loci* under trycket från funktionella krav? Schulz tar senare i boken fram Rom och Prag som värdiga exempel till hur bemötandet om krav om t.ex. bredare bilvägar smidigt inkorporerats med försiktighet i stadsstrukturen, alltså genom ett respekterande och förvaltande av *genius loci*.

Genom att lära känna nytt land; genom att tala med människor, äta med människor, läsa deras litteratur, lyssna på deras musik och använda deras platser, inses det lätt att korrespondensen mellan människa och plats, inte har förändrats mycket under historiens gång.

¹² Ibid(1978) sid. 47

¹³ Ibid(1978) sid. 48

¹⁴ Ibid(1978) sid. 180

¹⁵ Ibid(1978) sid. 180

"Regimes come and go, the place persists, and with it a particular kind of human identity. When we have realized this fact, we should start to improve the world by taking care of our places, rather than by abstract planning and anonymous building. Thus we may leave utopia behind and return to the things of our everyday life-world."¹⁶

Med sin tämligen otvetydliga ansats, kan det vara förledande lätt att anamma Christian Norberg-Schulz text. Den är både bildrik, romantiskt postulerande och övertygande. Men kanske mer som en lärorik fabel? Läser man vissa stycken ännu en gång, inser man också att de förefaller dogmatiska. Norberg-Schulz skrev boken i en tid, där det storskaliga, anonyma byggandet höll på att kanske ta alltför stora proportioner.

Själv kommer jag tänka på ett svenskt skräckexempel, hur det Kooperativa Förbundets Domusvaruhuset från 1956 och framåt, slog ut över 200 svenska stadskärnor. Brutala betongkomplex, som ofta ritades på ett *standardmässigt* sätt *långt borta* i Stockholm och sedermera placerades mycket centralt i olika svenska orter. Dessa huskroppar hade varken formgivits eller inlemmats med försiktighet i de befintliga stadsstrukturerna, med resultatet att kulturhistoriska miljöer fick ge vika. I många fall i större utsträckning än i många europeiska länder efter andra världskriget.

Norberg-Schulz menade, att vi bör gå tillbaka till vår uppfattning av landskapen för att se hur vi historiskt gestaltat byggda miljöer. Vi borde fråga oss om de är byggda med hänsyn till sin omgivning och om de bereder underlag för identifikation, är de meningsfulla. Frågan är i så fall hur hans indelningar för identifikation går att översätta till de konstruerade landskapstyperna i mitt studieområde Alnarps västerskog.

¹⁶ Ibid(1978) sid. 185

Alnarp Västerskog – ett exempel på en meningsfull plats?

Platsbeskrivning

The landscape cannot be moved to a laboratory for study. Rather the laboratory thinking needs to be conveyed to the landscape. Guided by this, SLU Alnarp has geared up and extended its trial areas over the last decades and initiated new experimental landscapes located directly at the doorstep of the campus. This development contrasts most other universities world wide where trial areas have been detached from the campuses and gradually shut down or sold due to the larger costs and hinder for use caused by detachment.¹⁷

Med sina tydliga rumsliga indelningar av bestånd skänker Västerskog ett starkt arkitektoniskt uttryck, samtidigt som den tangerar det inrutade intrycket hos en produktionsskog, det blir en eggande blandning. Platsen tilltalar mig, för att jag inte kan finna några andra referenser till den. Jag undrar dagligen vad som lockar andra besökare; vad i upplevelsen av detta vegetativa rum som är meningsfull just för dem

1990 anlätade dåvarande chefen för S.L.U.'s intendentbyrå, Hans Lindén, Roland Gustavsson att utveckla en landskapsplan för Alnarps egendom. Därmed fanns förutsättningar för en idé att växa fram, en idé om att utveckla ett försöksområde för undervisning, forskning och demonstrationsyta; ett *landskapslaboratorium*.

Området omfattar 13 hektar och började anläggas 1993 då vattendrag och dammar grävdes fram. 1994 planterades den södra delen av Alnarp Västerskog och 1998 delen norr om Sundsvägen. Ett av de huvudsakliga syftena med laboratoriet var att visa på möjligheten att skapa skogar och lundar, där man redan i planteringsstadiet lägger stor vikt vid miljöaspekter; både för att ge bra rekreativa förutsättningar och för att skapa goda biotoper för flora och fauna¹⁸. Platsen som ju utgörs av en variation av olika vegetationsenheter är dynamisk och friseras med hjälp av kreativ skötsel, och utgör en slags exempelsamling för hur tätortsnära skog och parkplanteringar skulle kunna formas. Vissa typer av skötsel, exempelvis ängsslåtter återkommer årligen, medan andra åtgärder, som gallring av träd, sker med längre intervaller.

Alnarps västerskog är inramad av medvetet utformade skogsbryn och ger trots sin slutna form möjlighet till utblickar ut i det omgivande landskapet. Inuti skogen finns ett öppet vindlande stråk som till stora delar följer vattensystemet. Själva skogen är uppbyggd av mindre trädbestånd kopplade till varandra på olika sätt. Trädbestånden är i sin tur uppbyggda av olika artblandningar där antalet arter varierar. Det finns även en variation i vegetationens skiktning, d.v.s. indelningen i träd-, busk- och fältskikt.

¹⁷ Busse Nielsen, Anders.(2011)sid. 9

¹⁸ Ibid(2011)sid. 10

In mot järnvägen dominerar de enkla bestånden. Runt de två närliggande smådamarna är lilla Alnarpslunden på gång, inspirerad av den äldre lunden söder om Slottet, som tillhör regionens äldsta rika skogar. I den södra delen har de "mörka", skuggande trädslagen t.ex. bok, fått ange tonen. Detta är tänkt att upplevelsemässigt och biologiskt kontrastera mot den norra delen där träd som släpper igenom mera ljus, t.ex. körsbär har samlats.¹⁹

Det som sägs skilja landskapslaboratoriet från andra försöksytor inom vegetation, är att det förenar mer än ett forskningsfält. Både inom dendrologi, skogsvetenskap och landskapsarkitektur. Och estetik! Magisterarbetet *Färgupplevelse i skogsmiljö* färdigställdes 2012 av Petra Thorpert och är en undersökning baserad i Alnarp Västerskog av individens *upplevelse av färg* i ett skogsbestånd utifrån avstånd, årstid, och art.

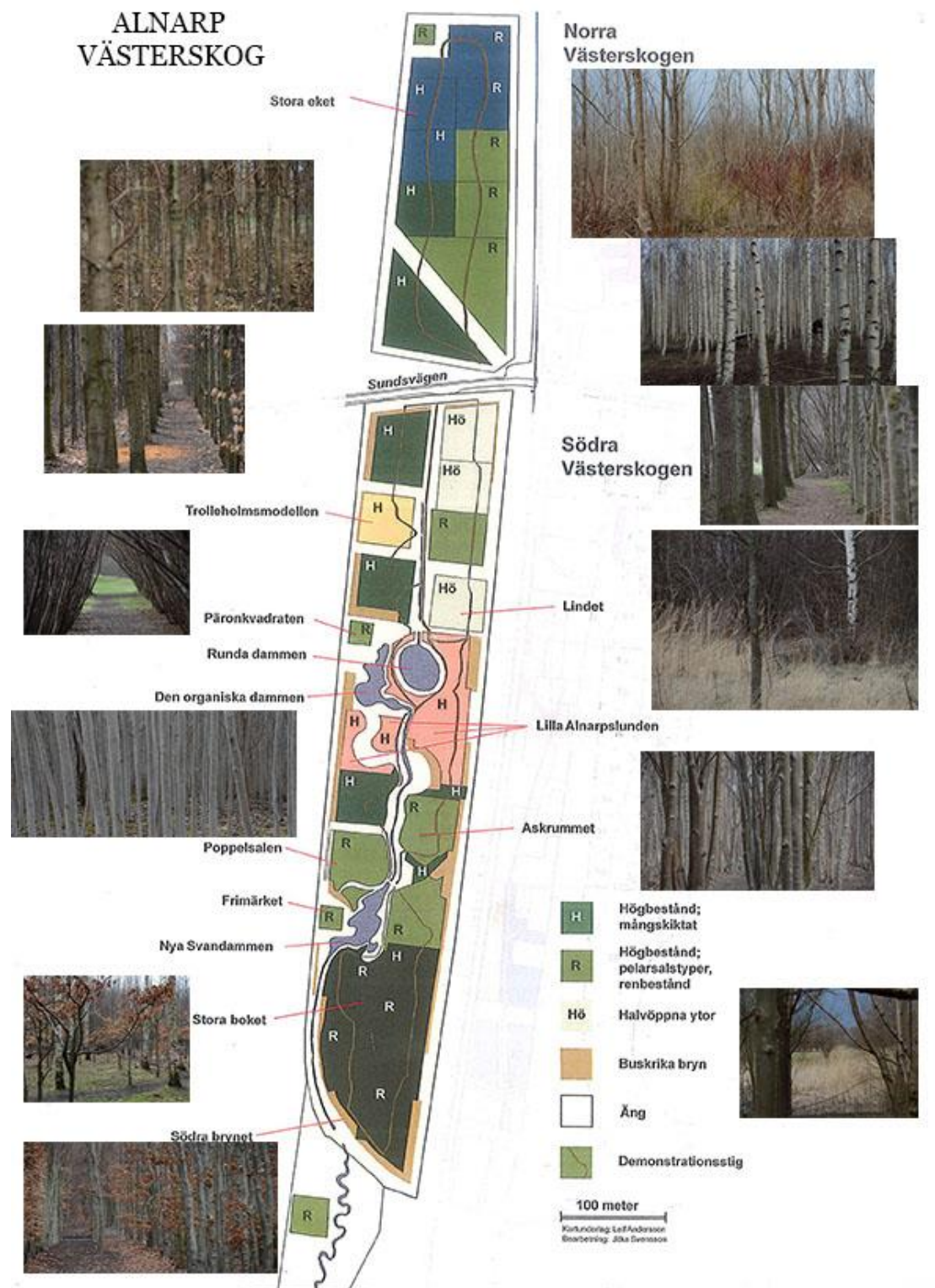
Detta är en spännande läsning och litet av ett pionjärarbete. Thorpert intervjuar besökare om deras upplevelse av färg i skiftande vegetationsstrukturer utifrån olika avstånd (0, 7 och 20 meter), artbestånd och årstid. Thorpert kunde dra slutsatser som att sammanslaget, blev de mest positiva associationerna kring beståndens färg vid ett utifrånperspektiv på 7 meter.

Frågan är om det går att göra ett *medelvärde* av upplevelse? Färg hos bestånd betraktade från 20 meter upplevs som färgmassa och med minst positiva associationer. Med ett minskat avstånd förändrades färgens karaktär och uppfattades vid 7 meters avstånd istället som färgarkitektur, med flest positiva associationer oavsett artbestånd eller årstid.²⁰

¹⁹ Busse Nielsen, Anders(2011)sid.11

²⁰ Thorpert, P. (2012) sid. 22

ALNARP VÄSTERSKOG

Kartunderlag: Leif Andersson
 Bearbetning: Jitka Svensson
 Fotografier: Julia Sirelius

Meningsuttryck i genomförda intervjuer

Den kvalitativa forskningsintervjun har som mål att erhålla nyanserade beskrivningar av olika kvalitativa aspekter av den intervjuades livsvärld; den arbetar med ord, inte med siffror. Den kvalitativa intervjuens precision i beskrivningen och stringens i tolkningen av meningen motsvarar exaktheten i de kvantitativa måtten²¹.

Jag har över några veckors tid samlat ihop tretton intervjuer om upplevelse, samtliga utförda i eller i anslutning till Alnarp västerskog. Omkring hälften av de intervjuade var bekanta som kom på min inrådan och ej tidigare besökt platsen. De övriga påträffades inne i laboratoriet slumpartat.

Det var en fördel att vara bekant med den intervjuade i den bemärkelsen att det möjliggjorde en mer strukturerad intervju utan tidspress. Formatet var semi-strukturerad intervju vilket innebar att jag förblev tyst under hela rundan med den besökande, för att på minsta möjliga vis styra upplevelsen. Frågorna som ställdes var samma för samtliga intervjuade, men uteslöts om de spontant ingick i någon av de övriga svaren. Formatet kan kallas för en semistrukturerad intervju. Det kändes också värdefullt att ha intervjuat flertalet okända besökare, även om det var svårare. I några fall avstod jag från att intervjua, t.ex. om någon joggade eller satt sig vid sidan av i medhavd solstol. (Deras handlingar fick räcka som svar....)

I askskottsrukens kölvatten – kanske också ett tilltalande element? (Foto: Julia Sirelius, Alnarp Västerskog 2013-04-28)

²¹ Kvale, Steinar.(1997)sid. 36

Intervjuer med besökare i Alnarp Västerskog

Hur skulle du beskriva området som sådant?	Vill du återvända hit?	Minns du särskilt någon del av Alnarp västerskog?	Kan du rangordna följande adjektiv för hur de bäst stämmer in på platsen: Klassisk-romantisk-monoton?
--	------------------------	---	--

1. Man 34 år, uppväxtort: Sonkajärvi. Nuvarande bostadsort: Malmö

En liten skog, ej naturlig. Varierat, "mosaikiskt".	Jag återvänder gärna, fast kanske ännu hellre om området var större. Jag har en liten dotter så det blir bra. Jättebra med sittplatser och barnvagnsvänliga gångstigar.	Hybridaspbeståndet (reds. anm.) gav en nästintill japansk känsla som man starkt minns så här i efterhand. Det var grenlöst! Man fick lust att stanna upp. Vid lärkbeståndet fick jag en känsla av att jag var i Lappland, nära mina hemtrakter. Det bästa rummet kom precis därefter, där det öppnade upp sig med <i>vatten</i> och en grillplats. Vattnet var oerhört positivt. Jag kunde nästan se damer i hattar och krinolinjolar, det kändes liksom idylliskt och pittoreskt. Och så minns jag tydligt boulevarderna av bok längs ned.	<p>1. Monoton</p> <p>2. Klassisk</p> <p>3. Romantisk.</p> <p>Men jag tror att jag vid lövutsprickningen kommer att tycka</p> <p>1. Romantisk</p> <p>2. Klassisk</p> <p>3. Monoton,</p> <p>-alltså precis det motsatta!</p>
---	---	---	--

2. Man, 69 år. Uppväxtort: Lomma. Nuvarande bostadsort: Åkarp

"Naturligt". Det bästa området som finns i närheten. Det finns inte riktigt några andra dungar på slätten. Jämförligt med Skrylle, fast bra mycket närmre.	Ja, perfekt promenadstråk med hunden.	Har besökt området sedan många år, säkert sedan 60-talet. Det är färre vilda djur nu, annars tycker jag området i stort är sig likt.	<p>1. Klassisk</p> <p>2. Romantisk</p> <p>3. Monoton</p>
--	---------------------------------------	--	--

3. Man 27 år, uppväxtort: Milwaukee. Nuvarande bostadsort: Malmö.

Heavily wooded park. Definitely an opportunity to escape. A Peaceful and calming place.	Yes.	The squared part of beech at the bottom of the south part (Linns plats, reds.anm.). Transitions generally stand out. It was an substantial experience. The part with the <i>dead trees</i> I found very ornamental. It was nice to get disorientated in the hybridaspbestånd(reds. anm.), it happens so seldomly.	<p>1. Romantisk</p> <p>2. Klassisk</p> <p>3. Monoton</p>
---	------	--	--

4. Kvinna 26år, uppväxtort: Pukkila. Nuvarande bostadsort: Malmö

Varierat, onaturligt. Många raka rader.	Ja, mycket gärna!	Rummet vid dammen. Det var en ljuvlig plats och skiljde sig från de andra rummen. Det var också roligt med konstinslagen i skogsbestånden och kojorna av pinnar, jag for tillbaka till min barndom när jag såg dem. Gläntan med björk och mindre krokiga bokar var fin(Fredriks plats, red. Anm.), det var tjugigt arrangerat med näten kring stammarna. Jag gillade också det <i>krokiga</i> ekbeståndet och hybridaspbeståndet.	1. Monoton 2. Klassisk. 3. Romantisk Med viss reservation då detta med säkerhet lär ändra sig efter säsong!
---	-------------------	---	--

5. Man 70år, uppväxtort: Treptow. Nuvarande bostadsort: Åkarp

Ett nytt grepp. En mix av arter som utvecklas åt olika håll. En positiv ingrediens, där växter både tar hjälp av varandra och begränsar varandra i bestånden. Det råder en fin mångfald här.	Mer eller mindre dagligen. Jag har undervisat och jobbat vid Alnarp i 30 år, jag är både arborist och plantskolist.	1. Romantisk 2. Klassisk 3. Monoton
--	--	---

6. Man 45 år, uppväxtort: Arlöv. Nuvarande bostadsort: Malmö.

"En isola". (En ö) Konstruerad men harmonisk. Jämngammal växtlighet. "Stängligt". Jag känner mig desorienterad och avkopplad på samma gång.	Ja, absolut.	Björkbeståndet i den norra delen av Alnarp västerskog.	1. Monoton/romantisk
			2. Klassisk

7. Kvinna 24 år, uppväxtort: Malmö. Nuvarande bostadsort: Malmö.

Skogspark? Lågt och ljust! Det passar mig för jag gillar ej granskog. Men det händer mycket "vertikalt" här, det är många nivåer på växtligheten även om det överlag är lågt. Det är en uppodlad skog med olika delar av mark och trädsorter.	Ja, avgjort.	Björkbeståndet i den norra delen av landskapslaboratoriet. De krokiga ekarna i den södra delen, samt gläntan med krokiga lägre bokar och björk.(Fredriks plats, reds.anm.)	1. Romantisk 2. Klassisk 3. Monoton
---	--------------	--	---

8. Man 60 år, uppväxtort: Stavanger. Nuvarande bostadsort: Åkarp.

En skogspark? Det är så lugnt och fint, och framförallt, så är det vindstilla härinne! Alltid. Det är en tillgång, verkligen.	Ja! Jag har besökt platsen i många år, ända sedan den planterades på nittioalet. Jag har även arrangerat rundvandringar med pensionärer här. Jag går här alla årstider.	Nej, jag tycker allt är fint! Jag har varit till sjöss under fem år, och har fått se alla möjliga sorters landskap. Det finns stigar överallt och det är perfekt att ta med hunden. Jag brukar fortsätta söderut, längsmed vattendraget.	1. Klassisk 2. Romantisk 3. Monoton
---	---	--	---

9. Kvinna 64 år, uppväxtort: Malmö. Nuvarande bostadsort: Åkarp.

Det går inte! Det måste upplevas. Det är som att komma in i en överklighet. En spännande plats. Olika skogstyper. Det är vackert, drömligt, annorlunda. Man frågar sig i efterhand "Var har jag varit?".	Ända sedan du visade platsen för mig kommer jag hit ofta, med min hund Happy.	Det var roligt med installationerna men det har försvunnit en hel del.	1. Romantisk 2. Klassisk / Monoton
--	---	--	---------------------------------------

10. Man 80 år, uppväxtort: Svalöv. Nuvarande bostadsort: Lomma.

Jag tycker inte att det är grannat. Jag såg när det planterades. Jag tror att Roland Gustavsson bodde i Dalby under den tiden.	Jag och min fru är här för första gången idag, vi har ännu inte gått hela sträckan.	Jag är bonde i grunden, jag tycker åkermark är mer värdefullt. Men om du säger att det är i studiesyfte så kanske det är meningsfullt. Vi ska gå i den norra delen också nu när du rekommenderat det.	1. Klassisk 2. Monoton 3. Romantisk
--	---	---	---

11. Man 35 år, uppväxtort: Sundsvall. Nuvarande bostadsort: Malmö.

Stor park? Skogsaktigt? Roligt med blandningen, fräckt med så många olika arter. Helt perfekt för ungar, det är som en jättelekplats.	Ja gärna. Hur långt fortsätter stigen, vet du det?	Vi är här för första gången idag, med barnen. Vi blev tipsade av kusiner i Lomma. Positivt överraskade!	1. Romantisk 2. Klassisk 3. Monoton
---	--	---	---

12. Kvinna 26 år, uppväxtort: Norrköping. Nuvarande bostadsort: Malmö.

Skog i olika former. Harmoniskt, lugnt. Det känns utländskt, exotiskt. Rummen skiftar och det känns som att komma till en ny plats varje gång.	Ja, verkligen! Jag vill ta med min käreste så snart som möjligt.	Den norra delen av landskapslaboratoriet. Kanske för att det var där turen började. Längsmed turens gång blev man liksom "mättad" av intryck, jag menar inte att de ställena inte tilltalade mig. Jag minns liksom öppningen litet som "ett nyhetens behag". Den del som jag särskilt blev förtjust i måste ha varit längs ned i bokbeståndet, där var stigarna röda. Röda av flis? Jag minns den färgen.	1. Romantisk 2. Klassisk 3. Monoton
--	--	---	---

13. Man 27 år, uppväxtort: Mörrarp. Nuvarande bostadsort: Malmö.

Kontinuerligt. En plats med kontinuitet, kan man formulera det så? "Syntetisk skog".	Ja!	Den gråblå färgen i hybridaspbeståndet (reds. anm.), den fanns det inte några lokala referensramar till. Och det området var det som var mest <i>taktilt</i> , eftersom det var så trångt. Man <i>kände</i> träden in på kroppen, vilket var ovanligt och mycket positivt.	1. Romantisk 2. Klassisk 3. Monoton
		Området i sin helhet var tydligt i struktur, så när att man kunde ana vad som skulle komma närmast, med ett träd som skiljde sig och sedan gick över i ett helt bestånd. Det kändes väldigt genomtänkt, som att mycket litet var lämnat åt slumpen. Det skiftade mycket på höjden, och jag tyckte i synnerhet bra om när det blev högre. Det kändes negativt när träden "gick ner" i höjd. Vattnet var mycket efterlängtat, träden som tangerade ån lyftes fram på ett helt annat sätt tack vare vattnet. Och nere i bokbeståndet kände jag "här skulle det passa med en allée som vid Fredriksberg," och så bakom nästa krök, så fanns det en sådan!	

En del av de intervjuade var initialt litet spända vid frågorna, eftersom de trodde att det fanns givna svar, kanske som vid en tipsrunda. Jag hade inte ställt några hypoteser innan projektet sattes igång. Men en sak som förvånade mig, var att ingen av de intervjuade hade särskilt svårt med att använda sig av Christian Norberg Schulz landskapsbeskrivande terminologi *klassisk, romantisk och monoton*, ungefär som att det fanns en naturlig, eller intuitiv, förståelse för dessa begrepp.

Nästan samtliga tillfrågade svarade i rangordningen (1) Romantisk, (2) Klassisk, och (3) Monoton för att beskriva Alnarp Västerskog. Det bör understrykas, att jag nog aldrig direkt använde ordet "meningsfull" till några av de intervjuade, eftersom jag fortfarande anser det svårt att rikta en fråga som besitter en sådan tvetydighet, eller, vaghet. Tanken var att försöka utröna begreppet, i det som sades.

Besökare nummer ett tycktes skina upp när denne återgav partiet som erinrade om dennes hemtrakter i Lappland vilket styrker Norberg-Schulz teori om identifiering som grundval för meningsfullhet. En klar majoritet valde att benämna västerskog som "Romantiskt". Detta skulle kunna understryka Norberg-Schulz beskrivning av det Romantiska landskap, med stor emfas vid mikronivån i ett slutet skogsrum. Dock tror jag att de intervjuade hade sina egna konnotationer för benämningen romantisk.

Besökare nummer två tycktes vara obekant med det faktum att västerskog är relativt ny. Denne, hade besökt "området" sedan 60-talet och ansåg inte att så mycket hade förändras. När det i själva verket rör sig om ett helt skogstråk på före detta åkermark. För att anknyta till Norberg-Schulz, skulle man kunna framhäva det klassiska landskapets avsaknad av mikrostrukturer, som en referens till att denna person ansåg platsen som klassisk. Landskapslaboratoriet erbjuder örter och variationer i fältskiktet, men inte topografiskt som enligt Schulz det romantiska landskapet erbjuder.

Besökare nummer tre ansåg till skillnad från föregående intervjuperson, direkt och avgjort att platsen såg arrangerad och "onaturlig" ut, och jag tolkar det omedelbart med hänseende till personens egen landskapsreferens – finsk barrskog. Denna var den andra av samtliga två av tretton intervjuade (också från Finland) som gav reservation på adjektivens gradering av platsen, det vill säga att den nog skulle komma att ändras. Och högst skattades rummet vid dammen. Denne intervjuperson tyckte att orienteringen var mycket lätt och denne mycket gärna ville återvända. Till vilken grad ansåg Norberg-Schulz orienteringen som en viktig aspekt för identifikation? Förmodligen väldigt stor.

Besökare nummer nio var en klar entusiast som påträffades i laboratoriet och tacksam att intervjuas. Den enda jag nog någonsin talat med, som hade en otroligt osentimental inställning till sin egen landskapsreferens, konstaterande att allt har en tjusning. Kan man på nytt anamma personliga landskapsreferenser, och hur lång tid tar det? Har man fått en kosmisk landskapsreferens om man

tillbringat många år till havs, där det vidsträckta dominerar? Vad skulle Norberg-Schulz haft för teori? Frågor väcktes hos mig.

Besökare nummer sex var den första som kommenterade de vertikala skiftningarna i laboratoriet, tillika markens. Besökaren var uppvuxen i Skåne och gillade platsen för att den var låg och ljus, ännu en parallell till Norberg-Schulz teori om identitet som meningsbärande.

Besökare nummer nio ansåg inte att platsen var tilltalande, och underströk hans bakgrund som jordbrukare. Dock sade sig denne vara villig att revidera den uppfattningen då Alnarps västerskog anlagts i studiesyfte. Kanske det mest politiska svaret?

Besökare nummer tretton beskrev hela upplevelsen som "substantiell." och var den ende som lyfte fram de döda trädens ornamentala aspekt. Vad vittnar uppskattningen av döda träd om? Dess särart i en värld där många döda träd ofta städas bort?

För att ytterligare försöka härleda besökarnas yttranden till Norberg-Schulz; majoriteten av de tillfrågade valde epitetet "monoton" (makroskala) som minst beskrivande för platsen som man nog kan säga präglas av en "medium" och "mikroskala".

De intervjuade har uttryckt sig olika, i somliga fall mycket lika om de olika rummen i Alnarp Västerskog. Två av tretton återgav färg vid beskrivningen av platsen. Det enskilt narrativa torde vara ett meningsfullt inslag för hur andra kan uppleva en plats; mina besökares berättelser har berikat min egen uppfattning av dessa vegetativa rum med tillhörande strukturer och detaljer. Att tolv av tretton tillfrågade sade sig vara villiga att besöka platsen igen, tolkar jag otvetydigt som ett starkt meningsuttryck. Att aktivt och frivilligt söka sig till en plats, borde ju vara en första indikator på att platsen ifråga uppfattas som meningsfull?

Uttryckt kritik till platsfenomenologin

Catarina Gabrielsson har i sin avhandling *Att göra skillnad: det offentliga rummet som medium för konst, arkitektur och politiska föreställningar* ägnat ett tjockt kapitel åt meningsbegreppet eller vad som kallas för *den essentiella platsen*, och tar avstamp i Norberg-Schulz bok och vidare genom andra teoretiker.

Kapitlet gör upp med essensen/meningen hos en plats med en rad infallsvinklar; rummet kontra platsen(modernismen/postmodernismen), förankring, orientering, den lingvistiska aspekten, tiden och rummet, poesi, rörlighetens paradigm, samhällets alienering, ontologi, "arrière-garde", place-marketing, rummet som kapsel, topofili, responsivitet, identitet, domesticeringen av det offentliga rummet, ansvar, empati.

Gabrielsson lägger alltså sitt fokus på *platsen*, och menar att Norberg-Schulz formulerar *plats* som en motsats till *rum*. En stor del ägnas alltså åt Norberg-Schulz egen "platsfenomenologi", som även sägs ha haft en stor betydelse för postmodernismens arkitekturteori, där det just har gjorts anspråk på att återknyta till platsen, efter kritik mot modernismens nivellering, totalisering och kolonialisering av *rummet*. Platsen och rummet ställs mot varandra, och associeras till postmodernismen respektive modernismen. Följande referat får illustrera, några ord om platsen i den postmoderna diskursen

"För mot platsens autentiska, eviga och slutna ordning står verkligen en annan ordning, en ordning där den globala kapitalismen framställs som den enda vägen mot utveckling och framåtskridande. Den må operera enligt en postmodern logik, men den är framförallt **spatialt** konstruerad. Det oändligt utsträckta, abstrakta och universella rummet utgör det sammanbindande element som gör denna logik möjlig. Det innebär att platsens konfrontation med rummet pågår med oförminskad intensitet – men det är ett rum som övergivits i den postmoderna vändningen, i dess inåtvända återvändande slutenhet."²²

Enligt Gabrielsson är det som står på plats i dikotomin mellan plats och rum, mellan "det konkreta" och "det abstrakta", det sätt på vilket *platsen* är förbunden med *mening*.

Jag har gjort en redogörelse för landskapsaspekterna utifrån Norberg-Schulz fenomenologi. I övrigt behandlar ju hans bok de byggda rummen och deras samspel; Enligt hans uppfattning handlar skapande om att frilägga och symbolisera en given ordning i bebyggelsens form. Som Gabrielsson skriver, blir det skapande inslaget enligt Norberg-Schulz en fråga om att "svara på" det naturgivna och där mening uppstår ur en totalitet som härrör från de naturliga komponenterna. Schulz kanske utgjorde en brytande diskursiv röst mot modernismen, men hans uppfattningar kan nog anses som lite väl konserverande. Enligt hans syn kunde skapandet anses vara begränsat till att

²² Gabrielsson, C. (2006) sid. 196

vara ett mimetiskt återgivande av naturen, där platser ska ses i sin helhet och där varje vrå respekteras och värderas. *Genius loci* utgör för honom en metafor för en plats "totalitet", dess övergripande karaktär och stämning.

Dock motsätter jag mig att Norberg-Schulz endast och allenast håller sig till antika pastoral ideal; han tar t.ex. fram staden Chicago i U.S.A. som en plats som respekterar *genius loci* i sin framväxt.²³ *Genius loci* betraktas i dess lyckade exempel av Norberg-Schulz liksom en oskriven regel där man förhåller sig kontextuellt i det man tillför arkitekturen.

Ändå är det lätt att hålla med Gabrielsson i det att hon problematiserar Norberg-Schulz stipulativa utgångspunkt. Det mänskliga subjekt, som antas ligga till grund för Norberg-Schulz teori, behandlas genomgående som *generellt och ospecificerat*²⁴. eller "homogeniserat och universellt"²⁵. Enligt Gabrielsson, "för att förstärka de totalitära anspråken och legitimera arkitekturens uppdrag".

Gabrielssons starkaste kritik mot Schulz är hans generella och ospecificerade subjekt; ett universellt och homogeniserat. Hans postulerande, bergfasthet och dogmatiska inställning till sin filosofi. Det går alltid att anklaga människor för att vara för oplastiska, oflexibla och onyanserade, men det måste vara svårare att själv erbjuda en övertygande doktrin som liksom själv tror på det den skanderar. Kanske har Schulz alltjämt en viss validitet, kanske kan vi använda oss av hans plats- och landskapsarketyper för att *förstå* vår omgivning. Men för att kunna utforma och gestalta, det vill säga *skapa*, vår omgivning utifrån andra värderingar än de som förespråkats av Norberg-Schulz innebär att vi på ett grundläggande plan måste utveckla vår syn på mening och det som ur en upplevelseaspekt kan upplevas som meningsfull.

²³ Schulz, C. (1978) sid. 182

²⁴ Gabrielsson, C. (2006) sid. 174

²⁵ Ibid (2006) sid. 184

Mening inom landskapsarkitektur, några alternativa röster

Meaning in landscape architecture & gardens (2011) med Marc Treib som redaktör, består av fyra stycken essäer av fyra tongivande amerikanska landskapsteoretiker. Essäerna behandlar alla diskussionen om meningsfullhet, "meningsbegreppet", i landskapsarkitektur. Dessa skrevs för två decennier sedan och interfolieras av författarnas egna postuma kommentarer, där de själva evaluerar vad de en gång skrev. Boken är berikande, vass, (inte utan att vara polemisk) uppdaterad och ämnet blir väl "dissikerat" genom många olika infallsvinklar. Den är redigerad av Marc Treib, som även initierar boken med sin egen essä *Must landscapes mean?* (1995). Treib är professor Emeritus i arkitektur vid Berkely och historiker och kritiker i landskapsarkitektur. I det följande presenteras Treibs infallsvinkel i ämnet, samt ytterligare två artikelförfattare, Jane Gillette och Susan Herrington, för att berika uppsatsen med perspektiv från en internationell debatt om meningsbegreppet i landskapsarkitektur.

Marc Treib: "Meningsfullhet kommer med tiden"

Marc Treib vill i sin essä diskutera mening i byggda och anlagda miljöer, men uttryckligen utan att definiera mening. Ett slags meningsbegrepp, som skulle kunna gå att applicera på alla landskap. Men inte utan att problematisera det; han ifrågasätter huruvida den semantiska dimensionen verkligen är en nödvändig komponent överhuvudtaget.

I sitt eget bidrag till sin antologi menar Marc Treib att "törsten" för meningsbegreppet inom landskapsarkitektur och arkitektur till synes har ökat avsevärt de senaste decennierna, och att detta bottnar i det "historielösa" tänkandet som formulerades inom den modernistiska amerikanska landskapsarkitekturen under det senare 1930-talet.²⁶ Till skillnad från deras europeiska likar, vilka kontinuerligt konfronterade historien i den omgivande världen, var det många i den amerikanska skolan som startade ritandet med en relativt "tom duk".

Under 80- och 90-talen hade alltså intresset för den semantiska dimensionen inom landskapsarkitektur vuxit nämnvärt. Treib föreslår fem riktningar inom denna: den Neo-arkaiska, Genius loci, Zeitgeist, The vernacular landscape ("vardagslandskap") och den didaktiska. Den underliggande gemensamma nämnaren för dessa, är anslaget att *lyfta fram förflutna attribut* hos en plats *för att* öka dess betydelse och mening.

Diskussionen om Zeitgeist kanske är särskilt viktig att lyfta fram, den är sprungen ur det tidiga åttio-talet, liksom då landskapsarkitekturen fick en plats

²⁶ Treib, M.(2011)sid. 85

på kartan över olika konstformer. Enligt Treib, är exempelvis en anläggning som Parc de la Villette i Paris avgjort mycket mer intressant i *text* och som *koncept*, än hur den någonsin kan uppfattas på plats. Har disciplinen då inte gått lite väl långt, i sin strävan efter ett intellektualiserande, och en läsbarhet?

Exempel med asiatiska Zen-trädgårdar tar Treib upp, som en jämförelse med lingvistisk förståelse av ett asiatiskt poem för en utomstående. Skönheten kan uppskattas, likväl om meningen inte kan utläsas²⁷. Treib menar också, att japanska trädgårdar är ett värdefullt exempel i diskussionen om mening. Landets sekel och årtal av kulturell homogenitet, har skapat en bejakande attityd till formenkelhet som ett uttryck för *sammansatt* komplexitet, till skillnad från i Väst där formenkelhet kanske uppfattas mer som reduktion eller eliminering av komplexitet.²⁸ Till ganska nyligen och kanske med en liten tillstymmelse av överdrift, kunde enligt Treib gängse japan förstå det japanska meningsbärande formspråket i trädgårdar; dess inramning, elementens icke-geometriska ordning, arrangerandet av stenar, buskarnas klippta form, frånvaron av blommande arter.

Emellertid, handlar Zen-doktrinen om subjektets upplysning, och platsen – den japanska trädgården- som förkroppsligar den religiösa tanken, insinuerar även att platsen *per se* är meningslös. Den kan snarare ses som en katalysator för subjektets inre upplysning.

Treib tar upp Skogskyrkogården av Gunnar Asplund och Sigurd Lewerentz som ett gnistrande exempel på meningsfull landskapsarkitektur, och att det meningsbärande elementet fanns med redan från början. Treib understryker, att en landskapsarkitekt *kan* hjälpa att skapa mening hos en plats, men att i dagens samhälle kunna göra det från anläggandets start, är svårare – med alla pluralistiska kulturer och referensramar som tillhör dagens samfund. Men det räcker inte med att till platsen tillföra betydelsebärande element, "*signifiers*" (t.ex. spiraltrappor, antika mytologiska inslag, solmärken, hedniska inskriptioner etc.) för att en plats skall förstås som meningsfull. Det går bara att finna hos betraktaren. Treib avslutar med en alludering till den franske filologen Roland Barthes, där han betonar vikten på det sensuella och på njutningen. Varför inte koncentrera platsutformningen på njutning enbart? Mening, skriver Treib, är som en patina som kommer med tiden, "om förhållandena stämmer."

²⁷ Ibid (2011)sid. 126

²⁸ Ibid (2011)sid. 106

Jane Gillette: "Trädgårdar kan inte betyda"

Jane Gillette tar avstamp i redaktörens artikel *Must landscapes mean?* och postulerar en slags replik i essän *Can **gardens** mean?* I denna kungör hon att hon är av övertygelsen att trädgårdar per definition *ej* har förmågan att tillhandahålla betydelse eller mening, och att trädgårdens omistliga förmåga att skänka skönhet och njutning – står att finna i just denna oförmåga. Gillette själv har en bakgrund som litteraturvetare och anknyter till i trädgårdens mening i skönlitteraturen och underbygger därmed sina argument för att den fysiska trädgården är 'stum' och 'oläsbar'. Kan verkligen en trädgård representera något som vedertagna konstformen redan gör? Hon knyter *meningsbegreppet* till människans kognitiva, lingvistiska förmåga.

Vidare gör hon en spekulativ summering över trädgårdens uppkomst, där hon hänvisar till John Dixon Hunt's förslag till kategorisering av trädgården som *den tredje naturen*, efterföljande (1) *Den vilda naturen* och (2) *Den agrala naturen*.

Sedermera gör Gillette en redogörelse över trädgårdslitteraturens historia. Där återfinns dels skrifter över tekniska aspekter av trädgårdsskötsel, och en annan sorts trädgårdsskrift, ofta författad av kvinnor. Gillette väljer att kalla den för *the pathetic phallacy* - skrifter med ett animerat språk över växtlighet och trädgårdar. En animering som tangerar något andligt, med en personifiering av växter i texterna.

Gillette talar om trädgårdar, oavsett om det rör sig om en räcka rosor eller Stourhead-anläggningen i England, och lyfter fram att deras framträdande egenskap "*salient feature*" är att de utgör en plats, där de mänskliga tankarna och det mänskliga medvetandet får lov att *friläggas*.

"Gardens, artefacts, un-designed landscapes, and so forth, do not tell, desire or express anything. Only humans do that. (...) when the critic is not really clear about what who is saying what to whom- also reminds us of the absence of a particular or complex meaning. It encourages us to believe that the universe is transparent to us because we are part of it, a fallacy in the real world that is revealed by the continuing difficulty and ever changing conclusions of scientific enquiry, but also a pleasure indulged within the protected realm of the garden."²⁹

Gillette diskuterar också meningsbegreppets uppsving i den postmodernistiska diskursen under 80- och 90-talet, rangordnad uppifrån från filosofin, konsten, litteraturen, långt senare i arkitekturen och sist i landskapsarkitekturen. Att en av anledningarna till diskursen om meningsbegreppet härrör från de senaste sekulens fokus från *konstnären och intentionen* till *publiken och upplevelsen/meningsskapandet*. Hon menar att de effektfulla element som t.ex. anläggningar som Stourhead eller Versailles besitter (haha-diken, skulpterade grodor med tillhörande allegorier m.m.) besitter talrika möjligheter till tolkningar, associationer, mening eller betydelse, men till syvende och sist är alla

²⁹ Treib, M. (2011) sid. 154

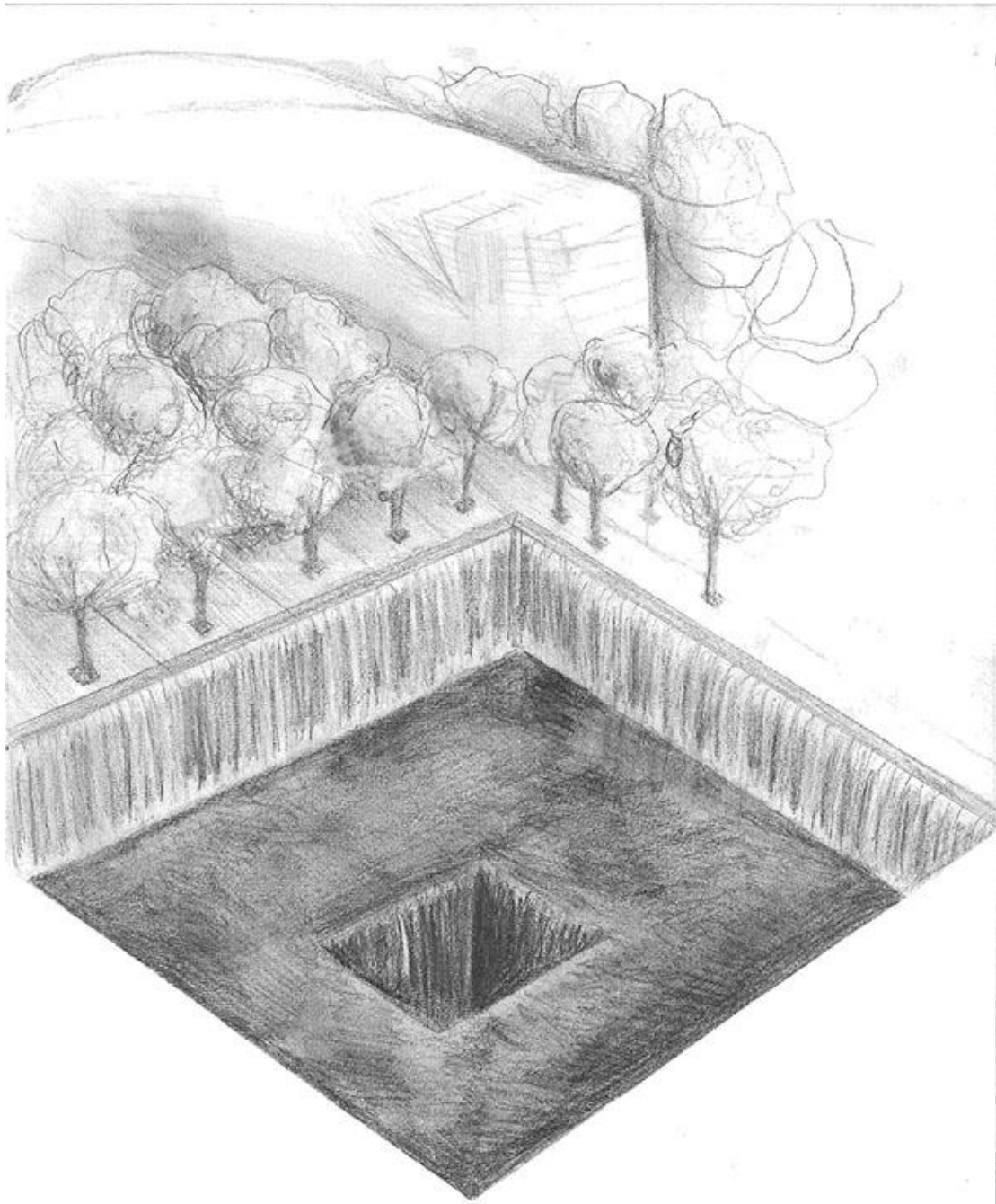
förnöjsamma *distractioner*. Distraction från det ständiga *meningsskapandet* vi människor har.

I sin egen kommentar till essän, några år senare, skriver Gillette att hon nog negligerade eller inte till en tillräcklig grad lyfte fram trädgårdens 'emotiva egenskaper' då de kanske är för självklara. Hon understryker, mer eller mindre med samma argument som tidigare, att trädgården *inte* är meningsbärande -representerar inte- utan bara *är*. Icke desto mindre något som är värdefullt för människan idag; i en värld som till synes domineras av representationer av alla dess slag. Att tolka in mening i trädgårdar är rent "lingvistiskt nonsens".

" I am told a garden represents somebody's idea of nature, and I am forced to worry about whether such a statement is tautology when all I want to do is watch the swan. Or I am told that this garden is a narrative about water running downhill. All of us have flavoured project descriptions with such statements, but they are irritating nonetheless."³⁰

Denna utsaga är nästan omistlig i sin övertygande förmåga. Tills man betraktar en bild, som tillexempel en bild över landskapsarkitekterna Peter Walker's och Michael Arad's World Trade center-monument i New York, vilken interfolierar nästa teoretiker, Susan Herringtons text. Skulle man inte kunna se vattnet här som mycket symboliskt? Representativt? Meningsfullt?

³⁰ Ibid (2011)sid. 170

Peter Walker's och Michael Arad's World Trade Center Memorial

Illustration: Julia Sirelius (2013)

Susan Herrington: "Trädgårdar kan visst betyda"

Susan Herrington inleder i essän *Gardens can mean* med att referera till Marc Treib, Laurie Olin och Jane Gillettes olika summeringar om meningsbegreppet i landskapet. Olin som förklarar vad trädgården/landskapet *en gång* ville säga, Treib som är perplex över arkitekter och kritiker som anser att de *borde* säga något och Gillette som ifrågasätter *om* trädgårdar alls har något att säga.

Herrington förundras över de mycket vida begrepp som diskuteras –utan att det definieras vad som egentligen utgör ett landskap eller en trädgård, eftersom de gör anspråk på allt från ett ängsparti i en park, grodfontäner, torg, minneslundar. Hon understryker att varken Treib eller Gillette tillkännager att de gör anspråk på någon klar definition.

"Perhaps they are nominalists - meaning that they do not believe that gardens or landscapes are defined by any real essences." ³¹

Herrington går tydligt ut med att hennes artikel skall replikera Gillette, där hon stegvis skall motivera varför en trädgård har mening, genom att punktera flera av Gillettes deviser, t.ex. the *pathetic fallacy*.

Hon anser att Gillette saknar viktiga argument om varför diskussionen om *meningsbegreppet* i postmodernismen blivit så stor. En av de stora anledningarna, enligt Herrington, är den framträdande roll som *earthworks*, *minimalism* och *public art* har. Dessa har i sin tur haft en inverkan i hur dagens utformade trädgårdar kan ha budskap. Hon refererar till landskapsarkitekter med konstnärligt inriktade projekt, samt tongivande böcker som *Earthworks and beyond* av John Beardsley samt *Between Landscape architecture and Land art* av Udo Weilacher.

Landskapsarkitekter, som Alexandre Chemetoff, som avsiktligt ämnat demonstrera normalt sett underjordiskt förekommande delar (vattenledningar, elledningar etc.) i sin anläggning av Bamboo garden i Parc de la Vilette, Paris. Dessa exempel understryker det postmoderna konceptänkandet som utgjort ett paradigmskifte även inom landskapsarkitektur.

Enligt min mening uppstår det ännu en parameter att beakta i denna teoretiska debatt; om denna rörelse med verkligt tongivande gestalter har förändrat dimensionen i läsningen av landskap – betyder detta förändrat av de landskap de berör, eller hela vårt fortskridande sätt att se? Att med dessa 'glasögon' se på äldre platser?

"Many postmodern art movements, such as earth works and site specific art, defy the conventional art object placed in the museum by creating works that are integral to their location." ³²

³¹ Treib, M.(2011)sid 176.

Herrington citerar Beardlseys definition av *earth works*

“Their physical presence in the landscape itself, distinguishes them from other, more portable forms of sculpture. Most of these works are inextricably bound to their sites and take as a large part of their content a relationship with the specific characteristics of their particular surroundings.”³³

Varpå hon själv summerar

“Like these works, gardens accrue meaning through their context as well.”³⁴

Punktligt fortsätter Herrington att lägga ut sin kritik mot Gillette och det ifrågasatta meningsbegreppet. Vad det innebär att betyda/representera, vem som har mandat att tycka något, *en* mening kontra flertydighet och slutligen *hur trädgården har mening*. Här hon motsätter sig Herrington Gillettes sätt att angripa trädgårdskonsten på samma sätt som man angriper litteraturvetenskap, att se på meningsbegreppet inom ramen för trädgården som något man emottager optiskt, och konsoliderar intellektuellt. Herrington menar att Gillette har en något förlegad dualistisk-cartesiansk syn på människan som binärt uppdelad i själ och kropp; Herrington understryker vikten att meningsupplevelser också torde kunna uppfattas på ett undermedvetet plan.

Hon vidarebygger sina argument både med hänvisning till barnpsykologen Jean Piaget och modern (de senaste femton årens) neuroforskning som pekar på att sinnesupplevelser är underbyggande för alla kognitiva/rationella upplevelser.

Emellertid anser jag att dessa argument faktiskt kunde understödja Gillettes teorier, det som återstår blir en liksom lexikalisk vidarediskurs om vad ordet *mening* betyder.

Herringtons slutledning blir att trädgården *kan* vara meningsbärande, i det att en formgivare kan formge och komponera med material för att uttrycka idéer och intentioner till betraktaren. Trädgården kan även erbjuda *komplexa* meningar, eftersom den upplevs av alla sinnen; direkt förknippade med kroppen. Tolkningarna kan variera, men det är inte av vikt. Vikten ligger i den växande debatten, som i sig ger form åt ett nytt ämne, och även kan ge landskapsarkitekturen en historisk och progressiv inramning.

I sin egen kommentar till artikeln, några år senare, vidhåller Herrington stadigt sina ståndpunkter, i det att meningsbegreppet ej bara är kognitivt – mening berör alla sinnen. Hon gör en repetition av sin essä. Upplevelsen av landskapet eller trädgården kan inte reduceras metodologiskt, och kommer heller aldrig att kunna låta sig göras. Landskapsarkitektur har inte uppstått oberoende av historien, och ej heller utvecklats oberoende av kritiken mot den.

³² Treib, M.(2011)sid. 184

³³ Ibid (2011)sid. 186

³⁴ Ibid (2011)sid. 186

Eva Gustavsson: Att skilja mellan betydelse och mening

Eva Gustavsson, nyligen pensionerad landskapsarkitekt vid S.L.U. Alnarp, publicerade i skriften JOLA (*Journal of Landscape architecture*) 2012 en artikel om vikten av att mer nyanserat värdera landskapens estetik; genom mer raffinerade metoder än med hjälp av numeriska data eller tekniska landskapsanalyser som har varit rådande under modernismen och i den analytiska filosofins kölvatten. Vad hon efterlyser, är mer fokus på undervisning i estetik och filosofi för att åstadkomma en större varseblivning och diskussion om landskapsarkitekturens estetik, och inte minst för att åstadkomma andra tillvägagångssätt i formgivning av landskapsarkitektur.

"A more complete philosophical grounding in aesthetics would enable students and practitioners to identify and articulate more sophisticated and subtle concepts by, for example, going beyond formal properties such as hierarchy, harmony, shape and rhythm."³⁵

Sökandet efter mening i postmodernismen har resulterat i mer konceptuellt betonad gestaltning. Modernismens universella subjekt har fått ge vika för det personliga subjektet och den personliga upplevelsen hos postmodernismen. Hon menar att modernismens estetik och kritik av densamma i alltför hög grad har präglats av ett strukturalistiskt tänkande präglat av kvantitativa mätningar och analyser.

"I have found it above all necessary to stress the difference between 'significance' and 'meaning', as I propose that meaning has distinctly more poetics, depth and, indeed, rigour for use in landscape architecture aesthetics."³⁶

Tim Richardson: "Psykotoper"

"A landscape or a garden, - is it a space, or an object, or an experience?"³⁷

Tim Richardson, är brittisk kulturskribent och redaktör för boken *Avant Gardenern*. Här, gör han en rejäl ansats för att legitimera koncept-trädgården. Konceptuella trädgårdar, i likhet med konceptuell konst, är baserade på idéer snarare än den visuella gestaltningen i sig. Gestaltning med växter och hårdgjorda material. Att skapa en konceptuell trädgård kan innebära olika angreppssätt. Det kan handla om det platsspecifika, det historiska, det visuella, det ekologiska eller det självbiografiska. För att jobba med att utveckla det platsspecifika hos en plats, måste dennes *genius loci* konsulteras.

"First, the *site based* approach: the traditional way of working with landscape spaces (especially those on a larger scale), is to 'consult the genius of the place', as Alexander Pope put it – that is, to

³⁵ Gustavsson, E(2012)sid. 28

³⁶ Ibid(2012)sid.29

³⁷ Richardson,T.(2008)Sid. 310

soak up the natural atmosphere of the locale and somehow work with it, designing in tandem with what might be considered the presiding spirit of the place, atmosphere or space-flavor.”³⁸

Denna idé om att ta ställning till en plats beskaffenhet har också förskjutits, av ”koncept-landskapsarkitekter” som t.ex. Marta Schwartz som menar att en ny gestaltning får, och förmår, radera alla forna spår från en plats.

Och i likhet med hur man med hjälp av och insikt över historiens vingslag, kan välja att bortse från dessa vid skapandet av en plats

”An ignorance of history has long been a hallmark of mediocrity in the avant-garde of any medium. A dismissal of history from a position of knowledge is something else, the result of a critical and emotional engagement with historical themes.”³⁹

- kan man i konceptuell landskapsarkitektur med kunnandet om naturen och biologin välja att bortse från dessa.

”Conceptualist landscape can exhibit a somewhat fraught and contradictory relationship with nature, ecology, and the concomitant moral role of landscape designers. But, of course, such tensions can also be a source of memorable and challenging design. It may even be that conceptualist landscape designers are exhibiting a more ecologically responsible attitude than their naturalistically inclined contemporaries, by questioning the honesty and authenticity of a methodology which seeks to replicate nature while never acknowledging that it cannot truly replace it or repair it.”⁴⁰

Konceptträdgårdar, eller landskapsarkitektur kan alltså baseras på idéer till den grad att det nästan inte längre handlar om natur längre. Det handlar om *utomhus* och det offentliga rummet.

”Parcs and gardens in the past have been considered as escapes or refuges from the city, but we try to create spaces that are totally integrated with the life of the city.”⁴¹

Det är rimligt att anta att många människor är bekanta med ett ord som >biotop<. En biologisk term som beskriver en typ av omgivning, med naturliga gränser, där vissa växt- eller djursamhällen hör hemma. Färre människor, är nog bekanta med ett ord som >sociotop<. Ordets spridda kännedom återfinns med största säkerhet i arkitekt- och planerarkretsar och används för att beskriva olika stadstypers sociala sammansättning. Richardson erbjuder en ny term för beskrivningen av platser så som de individuellt *upplevs*: >psykotop<.

Psykotop skall alltså förstås inte bara som plats utifrån lokalen, också utifrån platsens betydelse och meningsfullhet. Psykotop alluderar på det *levande samspillet* mellan plats och betraktare; hur platsen inverkar på betraktaren och hur betraktaren inverkar på platsen – och hur detta i sin tur kan ses av andra betraktare. Landskapsarkitektens roll, är att vara ”plats-psykoanalytiker”.

³⁸ Richardson, Tim.(2008)sid. 34

³⁹ Ibid (2008) sid. 97

⁴⁰ Ibid (2008) sid.152

⁴¹ Ibid (2008) sid. 36

Diskussion

Jag har övergripande belyst några infallsvinklar på meningsbegreppet i landskapsarkitektur. Från Norberg-Schulz beskrivningar av landskapstyper och dess betydelse för identifikation och *genius loci*, Gabrielssons diskussion om platsen kontra rummet och det enskilda subjektets betydelse. Vidare har jag redogjort för Marc Treib's diskussion om hur meningsfulla landskap kan se ut, sedermera om det inom landskapsarkitekters utbildning och profession ökade kravet på meningsfullhet och betydelse, som kanske har blivit lite väl förstorat.

Min slutsats från Jane Gillette är att hon vill låta oss *slippa analysen* när vi vistas i trädgårdens njutningsbara och livsviktiga rum, medan Susan Herrington belyser den spännande meningskomplexitet man *kan* exponeras för i skapade utomhusmiljöer, eftersom hon menar att de i allra högsta grad har mening.

Herrington understryker också vikten av dialog:

“To determine how gardens can mean, we need to consider different perspectives involved in constructing meaning(s) from gardens: the users of the garden, the designer(s), and the critics. (...) For many landscape architects, the users of gardens offer the best interpretations. Empirical studies that **ask people** what they think about the landscapes they live in often make a valuable contribution.(...) The non-professional may not interpret a garden the way a designer intended, but this does not render the garden meaningless. Rather, it suggests the garden possesses multiple meanings.”⁴²

Själv ansluter jag mig gärna till Herringtons uppfattning att utomhusmiljöer kan besitta mångfacetterade meningar, men frågar mig hur dessa kan komma till uttryck och *om de ens kan uttryckas i ord?*

Eva Gustavsson föreslår en relevant diskrepans mellan mening (*meaning*) och betydelse (*significance*) för landskapsestetiken.

Tim Richardson föreslår en ny, eggande term för upplevelse av platser: psykotoper, vilken lyfter fram det vitala samspelet mellan plats och betraktare.

Det blir ofrånkomligen en utmaning att anknyta Norberg-Schulz landskapsteori till Alnarps västerskog, som är så pass konstruerad som den är. Med de särdeles tydliga rumsliga enheterna erinrar vissa strukturer om den byggda arkitekturen mer än naturen själv. Norberg-Schulz arketyper av landskap har kanske alltså mycket större och naturliga referenser än vad landskapslabbet med dess konstruerade rum kan erbjuda. Somliga av de jag intervjuade beskrev hela området överblickandes, andra mer ”inzommat” i ett specifikt rum. Hur hade Christian Norberg Schulz beskrivit landskapslaboratoriet?

⁴² Treib, M. (2011) sid. 196

Avslutande reflektioner

De teorier som har behandlat meningsbegreppet i landskap i denna uppsats har varit av mycket skiftande karaktär och kanske inte någon av dem kan sägas vara specifikt applicerbar på Alnarps västerskog. Alnarps västerskog är en sådan nod av försöksfält, tämligen unik. Både naturlig och syntetisk, både strikt och mjuk, frisläppt och kontrollerad. Så sammansatt, så många olika delar.

Tillika med inslag av trädgårdskonst och "högsta graden av skötsel" som vid *Fredriks plats* och *Linns plats*. S.L.U. har med hjälp av ljudambassaden och Fredrik Emmerfors skapat en ljudguide över Alnarps västerskog som ganska grundligt går igenom bestånden med hjälp av landskapsarkitekterna Roland Gustavsson, Anders Busse Nielsen och skötselansvarig Erik Svensson. Där berättar Roland om hur konstnären Linn Gustavsson inte ville vara för uttalad över bakgrunden till hennes vegetativa rum, som utgörs av lärkträd som överståndare och ridåer av böljande bok. Men boken kunde mer eller mindre sägas symbolisera bergskedjor, de som Linn saknade vid varje hemkomst till Skåne efter utlandsresor. En av mina besökare mindes särskilt Linns rum och fann platsen tilltalande. En konstruerad plats, meningsfull även om "bergskedjorna" i boken ej spontant kunde "utläsas".

Fredriks plats, efter konstnären Fredrik Strid, har bokar klippta som fruktträd under kvistfria björkar som av Roland beskrivs som "andligt stark". På sikt skall dessa bokar bilda ett stort tak som skiftar i höjd, men som ramar in de ganska uppvuxna björkarna. Dessa två platser kunde ju vara synnerligen tacksamma att applicera med meningsbegrepp formulerade av Gillette, Herrington och Treib.

Fler frågor står alltså att formulera: är den *positiva* upplevelsen den meningsfulla? Det verkar till synes rimligt, att anta det. En positivt upplevd plats, dit man vill komma åter. Men några av de intervjuade var noggranna med att understryka att även om de mindes vissa delar starkare, betydde detta inte att de gillade dessa. Ligger även meningsfullheten i *provokationen*? Att reagera på en plats? Om den är konstruerad (ej lämnad åt slumpen), att ställa sig frågan om den vill oss något? Kanske ligger meningsfullhet i gåtfullheten hos en plats? En retning?

Själv instämmer jag med Eva Gustavsson om att *varseblivningen* tillika *diskussionen* om meningsbegreppet och landskapsestetiken skulle må bra av att växa sig större. Kanske kan denna uppsats bidra till detta.

Ju längre och djupare texten når mening, desto fler stigar blossar upp. När jag anar *mening*, för att sedan vidröra den, gäckar den mitt grepp och lämnar fler möjligheter och spörsmål i sitt kölvatten. Teoretisk sett skulle vi alltså kunna ge oss in på en evinnerlig dialog om meningsbegreppet, något som förhoppningsvis illustrerats i denna uppsats. En dialog som aldrig tar slut.

Att skriva en uppsats om meningsbegreppet inom landskapsarkitektur har varit svårt men mycket engagerande. En del konkreta gestaltningssätt kommer jag bära med mig från de platser jag fick höra uppskattades av de intervjuade. Att ta del av initierade människors teorier som över tid har studerat denna omtvistade gåta har satt igång rafflande tankegångar i ett hav av abstraktionsmöjligheter. Vi lär oss att den enskildes historia och upplevelse är unik. De enskilda berättelserna upphör aldrig, och de upphör ej heller att fascinera. Skiftningarna hos betraktaren stöps om, både över rum, årstid - och tid.

Elektroniska källor

Busse Nielsen, Anders. *Landscape laboratories 2008-10. Guided and supervised activities and publications (2011)* S.L.U. Rapportserie, Rapport 2011:21. Alnarp. Tillgänglig via http://pub.epsilon.slu.se/8213/1/nielsen_a_110628.pdf (2014-04-14)

Ljudguiden till Alnarp Västerskog. Tillgänglig via <http://www.slu.se/alnarpsvasterskog> (2013-04-27)

(Producerad av Fredrik Emmerfors från Ljudambassaden och medverkande, samtliga vid SLU Alnarp, är Roland Gustafsson, professor i landskapsarkitektur med inriktning mot vegetationsbyggnad och landskapsvård, Anders Busse Nielsen, landskapsarkitekt och docent, Petra Thorpert, landskapsarkitekt och konstnär, Björn Wiström, landskapsarkitekt och doktorand inom landskapsplanering samt Erik Svensson, förvaltnings- och skötselansvarig för Alnarps västerskog.)

Litteraturförteckning

Gabrielsson, Catarina. *Att göra skillnad: det offentliga rummet som medium för konst, arkitektur och politiska föreställningar (2006)* Axl Books, Stockholm.

Gustavsson, Eva. *Meaning versus signification: towards a more nuanced view of landscape aesthetics (2012)* Journal of Landscape Architecture, Taylor & Francis UK.

Kvale, Steinar. *Den kvalitativa forskningsintervjun (1997)* Studentlitteratur, Narayana Press, Danmark.

Norberg-Schulz, Christian. *Genius loci – towards a phenomenology of architecture (1979)* Rizzoli international publications, inc.

Richardson, Tim. *Avant Gardeners (2008)* Thames & Hudson, London.

Thorpert, Petra. *Färgupplevelse i skogsmiljö – En undersökning av individens upplevelse av färg i ett skogsbestånd utifrån avstånd, årstid och art. (2012)* Magisterexamen i landskapsplanering, S.L.U. Alnarp.

Treib, Marc. *Meaning in landscape architecture & gardens –four essays four commentaries (2011)* published by Routledge/Taylor & Francis, Oxon.

Fotografier och illustration av uppsatsförfattaren.

Kartunderlag Alnarps västerskog: Leif Andersson, bearbetning: Jitka Svensson.

